

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Бзезян К.А.

студентка,

Науковий керівник: Амарян М.Х.

кандидат історичних наук, доцент,

Криворізький факультет Національного університету

«Одеська юридична академія»

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ СУДУ ЄС У СИСТЕМІ ОРГАНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Подальший розвиток права, необхідність деталізації положень установчих договорів, забезпечення беззастережного застосування засад реалізації права міжнародної організації та дотримання права ЄС державами-членами, викликають необхідність у функціонуванні органів, які забезпечуватимуть виконання зазначених завдань. Серед органів визначальна роль належить Суду ЄС, який у процесі тлумачення норм права ЄС забезпечує розвиток правової системи ЄС.

Враховуючи те, що право Європейського Союзу наділене значно більшою самостійністю, ніж право інших міжнародних організацій [4, с. 110], можна вважати, що саме ця обставина зумовила необхідність наділення судового органу компетенцією, яка істотно відрізняється від компетенції інших міжнародних судових органів. Питання щодо з'ясування змісту та сутнісних ознак правозастосовчої діяльності Суду ЄС є найважливішим у контексті дослідження впливу рішень Суду ЄС на розвиток права Європейського Союзу. Реалізуючи визначену установчими договорами компетенцію Суд ЄС тісно співпрацює з іншими органами Європейського Союзу як наднаціонального, так і урядового характеру.

Незважаючи на загальну дослідженість питання правового статусу та компетенції Суду ЄС, можна стверджувати про відсутність комплексних досліджень, які визначатимуть роль і місце Суду ЄС, засади співпраці Суду ЄС з іншими органами Європейського Союзу. Питанням правового статусу Суду ЄС, його компетенції присвячено праці таких вчених, як В. Муравйов, Т. Анакіна, О. Андрійчук, Е. Арнула, К. Робер, Бержерон, М. Бернат, Г. де Бурка, С. Везеріл, Ж. Вейлер, С. Вентковський, Р. Давид, А. Дашвуд, Ф. Джейкобс, П. Крейг, Р. Крос, російських вчених Л. Ентіна, С. Алексеева, Я. Андрієнка, А. Верещагіна, Н. Ебралідзе, Н. Крилова, І. Лукашука, А. Манукяна, В. Маргієва, М. Марченко, А. Моїсеева, та ін.

На сьогоднішній день актуальним є науковий аналіз місця і ролі Суду ЄС у системі органів Європейського Союзу. З цією метою розглянуто засади співпраці Суду ЄС з Радою ЄС, Комісією ЄС, Парламентом ЄС та іншими органами Європейського Союзу.

Судова система Європейського Союзу покликана забезпечити вирішення суперечок між суб'єктами європейської інтеграції, безконфліктність взаємодії норм права Європейського Союзу та внутрішнього права держав-членів як необхідної засади функціонування організаційно-правового механізму європейської інтеграції. З'ясовано, що за загальними принципами організації та функціонування судова система ЄС відповідає класичному міжнародно-правовому підходу, однак має помітний оригінальний характер у самій організації правосуддя у питаннях юрисдикції [6].

З моменту створення на підставі Договору про Європейське об'єднання вугілля і сталі 1951 [6, с. 12] року компетенція Суду ЄС невпинно розширювалися, а його роль у регулюванні інтеграційних процесів невпинно зростала. З набранням чинності Лісабонським договором компетенція Суду Європейських Співтовариств (тепер – Суду Європейського Союзу) набула значного поширення внаслідок скасування «триопорної» системи ЄС.

Якщо вести мову про судову систему ЄС, закріплену Лісабонським договором, то вона не зазнала істотних змін, що обумовлено як консерватизмом договору, так і небажанням руйнувати утворений механізм наднаціонального правосуддя ЄС, який функціонує вже півстоліття і забезпечує його авторитет у суспільстві.

Грицаєнко Л. Л. пропонує два визначення інституційного механізму ЄС. Автор стверджує, що у широкому значенні під інституційним механізмом Євросоюзу слід розуміти сукупність інститутів, органів та установ, які разом забезпечують реалізацію завдань ЄС і сприяють досягненню поставлених ним цілей. У вузькому розумінні він охоплює сім інститутів: Європейський парламент, Європейську раду, Раду, Комісію, Суд ЄС, Рахункову палату та Центральний європейський банк. Що стосується допоміжних органів ЄС, то загалом можна виокремити їхні три категорії: органи і фінансового, й адміністративного контролю; органи управління; консультативні органи. До установ належать ті відомства Євросоюзу, які створено для виконання спеціальних функцій та наділено самостійною правосуб'єктністю як юридичні особи. До підписання Лісабонського договору ці установи вважали різновидом органів ЄС.

Інституційний механізм відрізняється від організаційної структури класичних міжнародних організацій і водночас має певні спільні риси з організацією влади у державі. Безперечно, функції, які виконують інститути ЄС, аналогічні тим, що їх здійснюють законодавчі, виконавчі, судові, адміністративні органи держави, проте у Євросоюзі реалізацію цих функцій покладено на різні інститути [5, с. 58]. Модель організації влади у ЄС передбачає розподіл функцій між його інститутами й унеможливорює концентрацію однієї з гілок політичної влади в межах одного інституту. Наприклад, законодавчі повноваження розподілені між Радою і Європарламентом. Водночас право законодавчої ініціативи має Комісія. Крім того, Суд ЄС виступає правотворчим органом, який у своїх рішеннях формулює нові принципи та норми [1]. Попри те, що після прийняття Лісабонського договору Європейська рада набула статусу інституту з правом приймати юридично зобов'язальні рішення, вона не здійснює жодних

законодавчих функцій. Реалізацію виконавчих повноважень покладено на Комісію ЄС і Раду ЄС [4]. Судову владу покладено на Суд ЄС (Суд, Трибунал і спеціалізовані суди).

До Суду ЄС також можуть звертатись Європейський парламент, Рада чи Комісія, щоб отримати, відповідно до ст. 218 «Договору про функціонування ЄС» (ДФЄС) висновок Суду щодо відповідності передбачуваної угоди договорам. У разі негативного висновку Суду угода може набути чинності лише тоді, коли до неї внесуть зміни чи буде здійснено перегляд договорів [5, с. 125].

На підставі ст. 257 ДФЄС [2] Європейський парламент і Рада, які діють згідно зі звичайною законодавчою процедурою, можуть створювати при Загальному суді спеціалізовані суди для розгляду у першій інстанції певних категорій справ у спеціалізованих сферах. Європейський парламент і Рада діють шляхом ухвалення регламентів за пропозицією Комісії та після консультації з Судом або на запит Суду і після консультацій з Комісією.

Члени спеціалізованих судів обирають з числа осіб, чия незалежність є безсумнівною і які мають кваліфікацію, необхідну для призначення на судові посади. Їх призначає Рада одноголосно.

Нагляд за виконанням рішень Суду ЄС здійснює Комісія ЄС. Якщо Комісія вважає, що зацікавлена держава-член не вжила заходів щодо виконання рішень Суду ЄС, то після надання цій державі можливості представити свої міркування вона може звернутися до Суду ЄС. Комісія визначає розмір одноразової суми чи штрафу, які має сплатити зацікавлена держава-член, що, на її думку, відповідає обставинам.

Також до Суду ЄС вправі звернутись Комісія ЄС, якщо вона вважає, що держава-член не виконує своїх обов'язків, покладених на неї державами, та надає мотивований висновок з цього питання, попередньо даючи змогу зацікавленій державі представити свої міркування.

Якщо держава не виконає згаданий висновок у межах строку, встановленого Комісією, остання може звернутися до Суду ЄС. Широкі повноваження можуть надати Суду ЄС на підставі ст. 261 «Договору про функціонування ЄС» ДФЄС. Наприклад, регламенти, ухвалені спільно Європейським парламентом і Радою, і регламенти, ухвалені Радою на підставі положень договорів, можуть наділяти Суд ЄС необмеженою юрисдикцією стосовно санкцій, визначених у цих регламентах.

Своєю чергою, відповідно до ст. 263 ДФЄС, Суд ЄС контролює правочинність законодавчих актів, актів Ради, Комісії та Європейського центрального банку, окрім рекомендацій і висновків, а також актів Європейського парламенту і Європейської ради, спрямованих на створення правових наслідків для третіх сторін [2].

З цією метою Суд має юрисдикцію щодо позовів, з якими звертаються держави-члени, Європейський парламент, Рада або Комісія з причин відсутності компетенції, порушення суттєвих процедурних вимог, порушення договорів чи будь-якого іншого пункту, пов'язаного з їхнім застосуванням, або зловживанням повноваженнями. На тих самих умовах Суд ЄС має юрисдикцію щодо позовів, з якими звертаються держави-члени, Європейський парламент, Рада або Комісія з причин відсутності компетенції порушення суттєвих процедурних вимог,

порушення договорів чи будь-якого іншого припису, пов'язаного з їхнім застосуванням, або зловживання повноваженнями.

На тих самих умовах Суд має юрисдикцію щодо позовів, з якими звертається Рахункова палата, Європейський центральний банк і Комісія з метою регулювання своїх прерогатив [5, с. 38-41].

Суд ЄС своєю правозастосовчою практикою не лише утвердив розуміння права Європейського Союзу як права особливої міжнародної організації, і сприяв, завдяки подальшому розвитку інтеграційних процесів, відокремленню (або ж відмежуванню) права Європейського Союзу як системи норм, спрямованих на забезпечення досягнення ефективного функціонування організації, від норм міжнародного права.

Як уже зазначено, на підставі статті 19 «Договору ЄС» ДЄС Суд ЄС забезпечує дотримання законності при тлумаченні та застосуванні положень договорів. Правозастосовча діяльність Суду ЄС, як і діяльність інших органів, на які покладено функцію застосування права, проявляється не лише в рамках передбаченої процесуальними нормами процедури розгляду справи, а й у рішеннях, які змінюють юридичну практику, вносять пропозиції стосовно вдосконалення норм права.

Отже, у процесі своєї діяльності Суд ЄС співпрацює з усіма органами ЄС, насамперед з Комісією ЄС, яка є «наглядачем» за дотриманням права ЄС, Парламентом ЄС та Радою ЄС. До Суду вправі звертатись усі без винятку органи ЄС. Зазначене стосується і тих органів ЄС, які зачислено до таких Лісабонським договором. Як уже зазначено, Суд може отримати широкі повноваження шляхом прийняття регламентів, які приймають спільно Європарламентом і Радою та можуть наділити Суд юрисдикцією стосовно санкцій, визначених ними.

Список використаних джерел:

1. Договір про Європейський Союз.
2. Договір про функціонування Європейського Союзу.
3. Грицаєнко Л. Л. Інституційний механізм Європейського Союзу: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / Л. Л. Грицаєнко. – Київ, 2010. – 19 с.
4. Кондратенко Ю. Право Європейського Союзу – особлива модель регулювання міждержавних відносин / Ю. Кондратенко // Право України. – 2005. – № 7. – С. 130.
5. Опришко В. Ф. Право Європейського Союзу: загальна частина: підручник / В. Ф. Опришко, А. В. Омельченко, А. С. Фастовець. – К.: КНЕУ, 2002. – 460 с.
6. Четвериков А. О. Основные органы Европейского Союза (конституционно-правовой аспект): Государственное управление; Административное право; Муниципальное право» / А. О. Четвериков. – М., 1999. – 26 с.